

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav germánských studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kateřina Jagošová

Použití lokálních postpozic v současné finštině

The use of local postpositions in contemporary Finnish

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Mgr. Lence Fárové, Ph.D. za cenné rady a připomínky k této práci a za ochotu a trpělivost.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 27. 7. 2019

.....
Kateřina Jagošová

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá použitím lokálních postpozic v současné finštině. Postpozice jsou neohebná, případně pouze částečně ohebná slova stojící na pomezí několika slovních druhů. Podle významu se dělí do několika skupin, z nichž nejobsáhlejší jsou postpozice lokální, které jsou předmětem této práce. První část práce se věnuje vymezení slovního druhu, původu a funkci postpozic s důrazem na postpozice lokální. Druhá část práce se zaměřuje na výskyt vybraných lokálních postpozic obsazujících všech šest lokálních pádů v korpusu *InterCorp*. Na závěr jsou hlubší analýze podrobeny postpozice se základem *sisä*-.

Klíčová slova: finština, lokální postpozice, korpusová analýza

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the use of local postpositions in contemporary Finnish. Postpositions are words without inflection or only partly inflected words which lay in-between several parts of speech. They are divided into groups according to their semantic meaning. The biggest group is local postpositions which are also subject of this thesis. The first part examines the definition of postpositions, their origin, and function with emphasis on local postpositions. The second part of this thesis focuses on the occurrence of selected local postpositions with all six local cases in the *InterCorp* corpus. The last part of this thesis examines *sisä*- postpositions in detail.

Key words: Finnish, local postpositions, corpus analysis

Obsah

1. Úvod	7
2. Postpozice ve finštině	9
2.1. Vymezení slovního druhu.....	9
2.2. Dělení postpozic	11
2.2.1. Lokální postpozice.....	12
2.3. Původ a forma postpozic	13
2.3.1. Suffixy vnitřních a vnějších lokálních pádů	14
2.3.2. Suffixy obecně lokální	14
2.3.3. Suffixy abessivu, genitivu a instruktivu.....	15
2.3.4. Suffixy lativu a prolativu	15
2.4. Stupňování postpozic.....	15
2.5. Funkce postpozic	16
2.5.1. PP-fráze	16
2.5.2. Nominální funkce	17
2.5.3. Syntaktická funkce	17
3. Materiál a metoda	19
3.1. Výběr zkoumaného materiálu.....	19
3.2. Analýza zvoleného materiálu	22
3.2.1. Edessä, edestä, eteen/edellä, edeltä, edelle	22
3.2.2. Keskessä, keskestä, keskeen/keskellä, keskeltä, keskelle.....	23
3.2.3. Nojassa, nojasta, nojaan/nojalla, nojalta, nojalle	24
3.2.4. Päässä, päästä, päähän/päällä, päältä, päälle	25
3.2.5. Perässä, perästä, perään/perällä, perältä, perälle.....	26
3.2.6. Sisässä, sisästä, sisään/sisällä, sisältä, sisälle	27
3.2.7. Varressa, varresta, varteen/varrella, varrelta, varrelle	27
3.2.8. Vieressä, vierestä, viereen/vierellä, viereltä, vierelle	28
3.2.9. Välissä, välistä, väliin/välillä, väliltä, välille.....	28
3.2.10. Ääressä, äärestä, ääreen/äärellä, ääreltä, äärelle	29
4. Adpozice se základem <i>sisä</i>-	31
4.1. Etymologie.....	31
4.2. Rozdíl mezi postpozicí a lokálním pádem.....	33
4.3. Postpozice s vnitřními a vnějšími lokálními pády.....	34
4.4. Postpozice se základem <i>sisä</i> - v korpusu.....	36
4.4.1. Kvaziadpozice	37
4.4.2. Postpozice s vnitřními lokální pády v korpusu.....	38

4.4.3.	Postpozice s vnějšími lokálními pády v korpusu.....	39
4.4.4.	Kolokace	40
4.4.4.1.	Sisässä	40
4.4.4.2.	Sisästä	41
4.4.4.3.	Sisään	41
4.4.4.4.	Sisällä	41
4.4.4.5.	Sisältä	41
4.4.4.6.	Sisälle	42
5.	Závěr	43
	Seznam použitých zkratk.....	47
	Použitá literatura.....	48
	Seznam příloh	48
	Přílohy	49

1. Úvod

Jedním z tradičních slovních druhů ve finštině jsou postpozice (*postpositiot*). Mluvčím češtiny může tento slovní druh připadat neznámý, protože se v češtině nevyskytuje. Postpozice jsou ale pouze obdobou českých prepozic neboli předložek. Pokud prepozice stojí před řídicím slovem, stojí postpozice analogicky za ním. Od prepozic, jak je známe z češtiny, se však v mnohých ohledech výrazně odlišují. Postpozice se podobají adverbii a některá slova mohou být řazena k oběma jmenovaným slovním druhům. Postpozice lze také alespoň v částečné míře skloňovat (LINDROOS 1997, str. 26), nebo případně po vzoru adjektiv a adverbii stupňovat (ibid., str. 37).

Postpozice mohou vyjadřovat nejrůznější vztahy, a to zejména takové, pro jejichž vyjádření už nestačí pádové sufixy. Existují postpozice temporální, kauzální, akční, identifikační, klasifikační, kvalifikační a lokální (LINDROOS 1997, str. 78). Posledně jmenovaná skupina je z nich nejrozsáhlejší a nejdůležitější a tvoří náplň této práce. Vzhledem k velkému rozsahu zvolené skupiny jsem se zaměřila pouze na deset postpozic, které se vyskytují ve všech šesti lokálních pádech.

V teoretické části své práce se zaměřuji na popis slovního druhu postpozic. Zabývám se také formou a původem postpozic a jejich nominální a syntaktickou funkcí. Pozornost je věnována především postpozicím lokálním. Z tohoto důvodu se informacemi, které se nevztahují přímo k lokálním postpozicím, zabývám pouze okrajově nebo je vůbec nezmiňuji. Příkladové věty a fráze volím pokud možno tak, aby v nich figurovala některá z deseti postpozic analyzovaná v druhé části práce.

V druhé části práce jsem nejprve s využitím korpusového materiálu analyzovala současný stav využívání zvolených postpozic. Cílem bylo zjistit, zda se v současné finštině používají opravdu všechny tvary zvolených postpozic, z nichž jsem hlubší analýze podrobila postpozice se základem *sisä-*. U těchto postpozic mě zajímalo, zda se od sebe liší sufixy lokálních pádů a

postpozice, a pokud ano, jakým způsobem. Tyto postpozice zastávají totiž velmi podobnou funkci jako lokální pády, chtěla jsem proto zjistit, zda jsou v současné finštině plně zaměnitelné. Dále jsem se zabývala rozdíly mezi postpozicemi s koncovkami vnitřních a vnějších lokálních pádů. S pomocí korpusové analýzy jsem zjišťovala, zda jednotlivé postpozice figurují ve formě postpozice nebo adverbia, a také, v jakých kolokacích se vyskytují ve finsky psaných beletristických textech.

2. Postpozice ve finštině

2.1. Vymezení slovního druhu

Pokud bychom chtěli jednoznačně definovat tento slovní druh, pravděpodobně bychom neuspěli, protože na tuto věc existují různé názory a pohledy, které se někdy značně rozcházejí (LINDROOS 1997, str. 13). Není ani jasné, kolik postpozic vlastně finština má – každá mluvnická udává poněkud jiné číslo (ibid.), což je způsobeno velmi nejasnou hranicí tohoto slovního druhu. Často totiž panují neshody už v samotném určení tohoto slovního druhu – někteří jazykovědci považují dané slovo za postpozici a jiní naopak ne, což znemožňuje jednoznačnou definici, co je a co už není postpozice (ibid.).

Jak už název slovního druhu naznačuje, stojí postpozice za řídícím slovem (pro srovnání prepozice obvyklé ve většině evropských jazyků včetně češtiny stojící před řídícím slovem). Pro finštinu jsou typičtější postpozice, kterých také existuje větší počet než prepozic (*Iso suomen kieliooppi*, dále jen VISK § 701). Hakulinen a Karlsson (1988, str. 154) uvádějí, že postpoziční fráze tvoří asi 82,5 % výskytu všech PP-frází.

Postpozice se v novějších gramatikách (VILKUNA 2000, VISK 2004) spolu s prepozicemi (*prepositiot*) často označují výrazem adpozice (*adpositiot*) nebo p-pozice (*p-positiot*, VILKUNA 2000, str. 46) a řadí se mezi neohebné, případně pouze částečně ohebné slovní druhy (ALHO-KAUPPINEN 2008, str. 78, VISK § 687). Podle VISK (§ 438) se mezi neohebné či částečně ohebné slovní druhy řadí adverbia (*adverbit*), partikule (*partikkelit*) a adpozice (*adpositiot*) – mezi uvedenými třemi skupinami však neexistuje ostrá hranice. Vilkuna (2000, str. 46) uvádí, že mezi adpozicemi lze řadit kromě adverbii také substantiva a částečně i slovesa. Hranice mezi adpozicemi a substantivy je také často nejasná. Rozlišit adpozici od substantiva lze pomocí přidání atributu do věty. Substantivum totiž může stát společně s atributem, zatímco k adpozici nelze žádný atribut připojit, jak je patrné z příkladu 1 (SIRO 1964, str. 41; HAKULINEN-KARLSSON 1988, str. 86):

ATTR PP

1) **Tämän esimerkin tukevalla nojalla.*

Lindroos (1997, str. 72) ale upozorňuje na to, že prepozice mohou být blíže určeny pomocí adverbia, např. *hyvin lähellä kuolemaa* (velmi blízko smrti), *aivan ilman apua* (úplně bez pomoci).

Adpozice se liší od adverbii tím, že musí mít vždy nějaký komplement (*täydennys*, VISK, § 438). Tento komplement bývá nejčastěji v genitivu nebo v partitivu (tzn. v gramatických pádech), ale některé postpozice se pojí i s pády lokálními, např. s illativem, allativem, elativem a ablativem. Velice malé množství postpozic se pojí s nominativem (VISK § 687). Ze syntaktického hlediska se komplementem adpozic mohou stát nominální fráze a dohromady pak vytvářejí adpozicionální frázi (*adpositiolauseke*, ALHO-KAUPPINEN 2008, str. 78). Všechny možné kombinace podle VISK (§ 701) ukazuje tabulka v příloze 1.

Některé starší gramatiky, například Hakulinen a Karlsson (1988, str. 154) však nepočítají mezi adpozice takové výrazy, které se pojí s jinými než gramatickými pády (tzn. s nominativem, genitivem nebo partitivem), např. *verrattuna* (+ILL), *huolimatta* (+ELA), *lähtien* (+ABL). Podle této gramatiky jsou tyto výrazy partikulemi, které dodávají další význam. V současné době se pro adpozice, které se pojí s lokálními pády, používá název kvaziadpozice (*kvasiadpositiot*, viz např. OJUTKANGAS-HUUMO 2010, str. 9).

Svou funkcí postpozice připomínají pádové koncovky. Některé postpozice mohou ale stát i bez komplementu, v tom případě už jsou řazeny mezi adverbia, srov.:

S_{gen} PP

2) *Asun kaupan lähellä.* – Bydlím blízko obchodu.

AD

3) *Asun lähellä.* – Bydlím blízko.

V příkladu 3 komplement schází, výraz *lähellä* zde tedy zastává funkci adverbia. Vilkkuna (2000, str. 46) ale zpochybňuje absenci komplementu – komplement sám o sobě sice není ve větě přítomen jako je tomu v příkladu 2, mluvčí se ale vztahuje k nějakému konkrétnímu místu,

případně osobě. Pokud tedy říká, že bydlí blízko, automaticky svou výpovědí myslí „blízko něčeho/někoho“. Podle Vilguny tedy komplement existuje, přestože není ve větě explicitně vyjádřen.

VISK (§ 687) uvádí, že adpozice vyjadřují vztah bytosti či věci k někomu či něčemu druhému. Jako příklad je zde uvedena věta: *Koulu on tarhan takana*. (Škola je za zahradou.) Postpozice *takana* zde vyjadřuje vztah mezi školou a zahradou (tzn. v jaké pozici vzhledem k zahradě se nachází škola).

Některé postpozice však mohou zároveň fungovat jako prepozice, viz následující příklad (LINDROOS 1997, str. 19):

- PP S_{par}
- 4) *Pöytä on keskellä huonetta*. – Stůl je uprostřed pokoje.
- S_{gen} PP
- 5) *Pöytä on huoneen keskellä*. – Stůl je uprostřed pokoje.

2.2. Dělení postpozic

Postpozice lze na základě významu rozdělit do několika skupin. Jak ale podotýká Lindroos (1997, str. 78), dělení postpozic po sémantické stránce je značně obtížné. Prvním důvodem je velmi nejasná hranice mezi slovními druhy (viz kapitola 2.1), jejímž vlivem nelze vytvořit jasně definovanou skupinu primárních postpozic. Druhým důvodem je polysémní charakter a mnohostranné použití některých z nich (obzvlášť lokální postpozice lze často použít v mnoha významech, např. temporálních nebo kauzálních), nebo jejich obtížná zařaditelnost do některé ze skupin. Rozdělení je proto velmi orientační a volné. Místo označení postpozice zde používám označení adpozice, protože mnohé ze zmíněných výrazů lze použít jak na pozici postpozice, tak prepozice. Lindroos (1997, str. 78) uvádí následujících sedm kategorií adpozic:

1. adpozice lokální vyjadřující umístění v prostoru, případně směr pohybu (*vieressä, edessä, sisään, päällä, välillä, äärelle*).

2. adpozice temporální vyjadřující časové vztahy (*vaille, yli, sitten, ennen, jälkeen, kuluttua, aikana*). Do této kategorie přechází mnoho postpozic s původně lokálním významem (*edellä, varrella, perästä, päälle, sisällä, keskellä, välissä*). V případě temporálního použití lokální postpozice převažují vnější lokální pády (LINDROOS 1997, str. 142).
3. adpozice kauzální vyjadřující důvod a příčinu, případně účel a cíl, podmínku a přípustku (*ansioista, takia, puolesta, perusteella, huolimatta, riippumatta, ulottuville, varalla*). Také do této kategorie mohou přecházet postpozice s původně lokálním významem (*edestä, eteen, varrelle, nojalla*).
4. adpozice vyjadřující akčnost, které jsou determinovány akčností a sémantikou slovesa (*keskuudesta, parista, avulla, kanssa, kautta, mukana, lailla, lisäksi*). Z lokálních postpozic sem spadají např. *keskestä, nojaan, nojalla, nojassa, edestä, päälle, väliin, perässä, ääressä, keskellä*.
5. adpozice vyjadřující identifikaci osoby nebo předmětu a odpovídající na otázku *Jako co/kdo?* (*asemessa, sijasta, nimissä, tilalle, rinnalla, tavoin*). Z lokálních postpozic může jako identifikační vystupovat např. *edestä, välillä*.
6. adpozice klasifikační vypovídající o inkluzi nebo exkluzi (*joukkoon, yhteyteen, paitsi, lukuunottamatta*).
7. adpozice kvalifikační kvalifikující určité okolnosti (*puolesta, varten, lähellä, suhteen*).

2.2.1. Lokální postpozice

Největší část postpozic patří do skupiny vyjadřující lokalitu. Odpovídají na otázky *Kde? Kam? Odkud?*, případně *Kudy?* Lokální postpozice používají koncovky vnitřních nebo vnějších lokálních pádů a vytvářejí tak trojice (pokud obsazují tři lokální pády, např. pouze vnitřní nebo pouze vnější), případně šestice (pokud se pojí se všemi šesti lokálními pády). U malého množství lokálních postpozic (*takana, luona*) se zachovaly tzv. obecně lokální pády (essiv, partitiv, translativ), které už v současné finštině postrádají lokální význam. Na otázku *Kudy?*

často odpovídá starý pád prolativ vyjádřený koncovkou *-itse*, který už nepatří do dnešního pádového systému (LINDROOS 1997, str. 78-79, viz také kapitola 2.3.4).

Výběr pádové koncovky postpozice je determinován sémantikou slovesa – např. statické sloveso vyžaduje statický pád, sloveso dějové zase naopak pád směrový (LINDROOS 1997, str. 117-118)

Lokální postpozice mohou způsobovat problémy při překladech do češtiny. Lokalita ve finštině je totiž mnohem víc diferenciovaná než v češtině a obsahuje různé odstíny, které lze v češtině velmi těžko vyjádřit. Rovněž finských postpozic existuje daleko větší množství než odpovídajících českých výrazů (LINDROOS 1997, str. 81). Problematika ekvivalence a překladů postpozic do češtiny však není náplní této práce.

2.3. Původ a forma postpozic

Postpozice vždy vznikly z nějakého jiného slovního druhu, a to konkrétně z adverbií, substantiv nebo ze sloves (LINDROOS 1997, str. 22). Slovní základy postpozic i s příklady jsou uvedeny v tabulce 1:

Slovní základ (slovní druh)	Základové slovo	Postpozice
Substantivum	<i>varsi</i>	<i>varrella</i>
	<i>perä</i>	<i>perällä</i>
Adverbium	<i>kerä</i>	<i>keralla</i>
Sloveso	<i>verrata</i>	<i>verraten</i>
	<i>mennä</i>	<i>mennessä</i>

Tabulka 1: Slovní základ postpozic v současné finštině (LINDROOS 1997, str. 27-29)

Většina postpozic má nominální základ, daleko menší počet se pak vyvinul z adverbií a ze sloves. Zatímco u některých postpozic je velmi snadné poznat, z jakého slova vznikly, u jiných může být toto určení velmi problematické, protože jejich slovní základ se už v současné finštině samostatně nepoužívá (např. *ohella* <S *ohi*) (LINDROOS 1997, str. 26-29).

Jak už bylo zmíněno výše, postpozice vznikají vždy ze slovního základu (nominálního, verbálního nebo adverbálního), k němuž je připojen tzv. formant. Podle Lindroos (1997, str. 30-37) jsou nejčastějšími typy formantů:

1. sufixy vnitřních a vnějších lokálních pádů
2. sufixy obecně lokální
3. sufixy abessivu, genitivu a instruktivu
4. sufixy lativu a prolativu

2.3.1. Suffixy vnitřních a vnějších lokálních pádů

Tyto formanty se u postpozic vyskytují nejčastěji. Pojí se s nominálním slovním základem – jedná se totiž o ustrnulé tvary substantiv. Rozdíl mezi vnitřními (*sisäpaikallissijat*) a vnějšími lokálními pády (*ulkopaikallissijat*) není vždy úplně zřetelný. Obecně však platí, že vnitřní lokální pády mají konkrétnější platnost než vnější lokální pády (LINDROOS 1997, str. 30-31). Protože se tento typ formantů vyskytuje u všech postpozic zkoumaných v druhé části této práce, uvádím je v podrobné tabulce 2 (ibid., str. 31):

	Vnitřní lokální pády		Vnější lokální pády	
KDE	inessiv	- <i>ssA</i>	adessiv	- <i>lla</i>
ODKUD	elativ	- <i>stA</i>	ablativ	- <i>ltA</i>
KAM	illativ	- <i>dlV+n</i> - <i>V-hVn</i> - <i>seen</i>	allativ	- <i>lle</i>

Tabulka 2: Lokální pády ve finštině

2.3.2. Suffixy obecně lokální

Do této kategorie spadají obecně lokální pády, které se až na několik výjimek (např. *takana/takaa/taakse*) v dnešní finštině v lokálním významu už nepoužívají. Jedná se o essiv, partitiv a translativ. Obecně lokální se tyto pády nazývají z toho důvodu, že nerozlišují vnitřní

a vnější lokalitu (LINDROOS 1997, str. 32). U některých lokálních postpozic se ale i v současném jazyce uplatňují v tvarech komparativu a superlativu (viz kap. 2.4).

2.3.3. Suffixy abessivu, genitivu a instruktivu

Koncovky abessivu (-*ttA*), genitivu (-*n*) a instruktivu (-*n*) se v současné finštině vyskytují především u postpozic se slovesným základem (např. *huolia* > *huolimatta*, ABE; *verrata* > *verraten*, 2. INF+INS). U lokálních postpozic nejsou tyto formanty běžné (LINDROOS 1997, str. 34-35), proto se o nich podrobněji nezmiňují.

2.3.4. Suffixy lativu a prolativu

Lativ a prolativ jsou lokální pády, které už nepatří do pádového systému současného jazyka. Lativ měl několik možných zakončení: a) žádný sufix, pouze koncová aspirace, která se v psaném textu neoznačuje (např. *luo*, *takia*) b) sufix -*s* (příp. bez sufixu) používaný v komparativních tvarech (např. *keskemmäs/keskemmä*, *peremmäs/peremmä*) 3. sufix -*n* (např. *ilman*, *kesken*, *sitten*) 4. sufix -*i* (např. *ali*, *ohi*, *läpi*, *yli* – slovní základ už nelze dnes určit). Prolativ vyjadřuje směr (kudy?), v současném jazyce ale bývá často nahrazován tvary elativu (LINDROOS 1997, str. 35-37). Příkladem může být například postpozice *välitse*, která má podle *Kielitoimiston sanakirja* (dále KS) stejný význam jako tvar *välistä*.

2.4. Stupňování postpozic

Podobně jako adverbia lze také postpozice (příp. prepozice) stupňovat za použití stejných prostředků. Stupňování však nelze uplatnit u všech postpozic – lze ho použít pouze u postpozic s lokálním významem, které mají blízko k adverbiím a stojí ve funkci adverbiale. Nejčastěji se stupňují postpozice *likellä*, *lähellä*, *keskellä*, *perässä*. Zajímavé je, že při stupňování se místo sufixů vnitřních či vnějších lokálních pádů používají obecně lokální pády, tj. essiv (*lähempänä*), partitiv (*lähempää*) a translativ (*lähemmäksi*), příp. lativní sufix -*s* (*lähemmäs*) (LINDROOS 1997, str. 37-38).

2.5. Funkce postpozic

Podle Alho a Kauppinen (2008, str. 78) vyjadřují postpozice např. místo, čas, prostředek, příčinu nebo perspektivu. Slouží pro vyjádření takových vztahů a významů, na které už nestačí běžné lokální pády. V některých případech lze použít místo postpozice některý z lokálních pádů, aniž by byl výrazně změněn význam. Rozhodně však neplatí, že lokální pády a odpovídající adpozice mají naprosto totožný význam. Adpozice mají obvykle specifitější význam než lokální pády a vyjadřují i některé vztahy, které pouhými pádovými koncovkami nelze vyjádřit, např. *koulun takana* - za školou, *ennen keskiviikkoa* - před středou (VISK § 687).

2.5.1. PP-fráze

Adpozice jsou syntakticky nesamostatné, a proto vždy vystupují v PP-frázi spolu s NP-frází (HAKULINEN-KARLSSON 1988, str. 85). Lindroos (1997, str. 50) uvádí, že PP-fráze jsou svou povahou exocentrické, není tedy možné vynechat žádnou část fráze, pokud nechceme změnit celou konstrukci (viz příklad 6, *ibid.*). Pokud je však k adpozici připojen posesivní sufix a nemůže docházet k nejasnostem ve významu (tzn. v 1. a 2. osobě singuláru i plurálu), lze vynechat osobní zájmeno (viz příklad 7, *ibid.*).

A S PP
6) *suuren talon edessä* - před velkým domem

PRO PP+POS.SUF
7) *Koira käveli (minun) jäljessä-ni maantielle asti.* – Pes šel za mnou až na silnici.

Žádný z členů exocentrické fráze není řídícím členem. V PP-frázích však hraje roli valence adpozice, podle níž se řídí nominální komplement. V některých případech o pádu komplementu rozhoduje i umístění adpozice v PP-frázi, tzn. zda funguje jako prepozice, nebo jako postpozice (viz příklady 8 a 9, LINDROOS 1997, str. 51). Většina adpozic preferuje postavení ve funkci postpozice, tedy za řídícím slovem. Daleko menší část preferuje postavení před slovem, tedy ve funkci prepozice. Existují ale i PP-fráze, v nichž nezáleží na umístění adpozice ve větě (viz příklad 10, *ibid.*).

PP S_{part}
8) *Vastapäätä asemaa on koulu.* – Naproti nádraží je škola.

S_{gen} PP
9) *Aseman vastapäätä on puisto.* – Naproti nádraží je park.

PP S_{gen} S_{gen} PP
10) *yli aidan – aidan yli* – přes plot

2.5.2. Nominální funkce

Jako nominální funkce se označuje kombinace postpozice s nominálním (pojmenovávacím) slovním druhem. U této funkce se nebere ohled na syntaktickou interpretaci (LINDROOS 1997, str. 51). Na místě nominálního členu stojí obvykle substantivum nebo adjektivum, případně zájmeno nebo číslovka, které se vyskytují ve čtyřech slovnědruhových strukturách. Postpozice v těchto strukturách zprostředkovávají vztah mezi nominálním členem a nějakým dalším členem. Podle Lindroos (1997, str. 52) se může jednat o vztah mezi slovesem a substantivem, substantivem (adjektivem) a substantivem, adverbium a substantivem nebo o samostatnou nominální frázi, která vytváří komplement postpozice.

2.5.3. Syntaktická funkce

PP-fráze ve větě nejčastěji zastávají funkci adverbiale, méně často pak funkci atributu (LINDROOS 1997, str. 63). Distribuce PP-frází závisí na typu slovesa, protože tyto fráze mají valenční povahu (ibid., str. 72).

Adverbiale mohou být nutnou součástí věty neboli tzv. aktanty (např. *asua jossakin* – bydlet někde, *mennä johonkin* – jít někam), nebo ji mohou pouze doplňovat jako volná adverbiale (např. *Tulen huomenna.* – Přijdu zítra). V obou případech jsou adverbiale závislá buď na verbu, nebo na typu věty (LINDROOS 1997, str. 64).

Ve funkci atributu může PP-fráze stát buď před nominální frází, kterou rozvíjí (tzv. preponovaný atribut, např. *katua pitkin hoiperteleva huumalainen* – po ulici vrávorající opilec), nebo za ní (postponovaný atribut, který je pro finštinu obvykle nepřírozený, LINDROOS 1997, str. 70).

3. Materiál a metoda

Ve druhé části své práce se zaměřuji na konkrétní výskyt vybraných postpozic v textech. Vycházím z materiálu obsaženého v paralelním korpusu *InterCorp*. Použila jsem verzi *InterCorp 11 – Finnish*, která obsahuje 60 451 332 pozic. Pro účely této práce jsem ale byla nucena rozsah materiálu omezit, protože se chci zabývat pouze současnou finštinou. Předmětem mého zájmu byly tedy pouze texty napsané původně finsky, z vyhledávání jsem tedy vyloučila i překladovou literaturu.

Vytvořila jsem subkorpus s názvem *Beletrie*, do nějž jsem zahrnula pouze beletristické texty, jejichž originálním jazykem je finština. Tím jsem vyřadila všechny překlady a rovněž texty typu *Acquis*, *Europarl* a *Subtitles*, tedy právnické texty, texty z Evropského parlamentu a filmové titulky, u nichž nelze dohledat originální jazyk. Kvalita filmových titulků navíc není vždy dobrá a použitý jazyk je často silně hovorový. Do výběru nemohla být zařazena ani *Bible*, protože její jazyk nelze v žádném případě považovat za současný, a navíc se jedná o překlad. Jazyk používaný v beletristických dílech je rovněž specifický, ale beletrie se zabývá celou řadou témat, proto lze v těchto textech nalézt celou řadu jazykových prostředků.

Vzniklý subkorpus *Beletrie* obsahuje 26 děl vytvořených po roce 1945 a má velikost 1 759 400 tokenů. Seznam všech literárních děl zahrnutých do subkorpusu je uveden v příloze 2.

3.1. Výběr zkoumaného materiálu

Jak už jsem uvedla v úvodu, postpozice tvoří poměrně početnou skupinu, proto jsem zvolila pouze postpozice lokální. Přesto by bylo vyhledávání všech lokálních postpozic v korpusu velmi náročné a množství výsledků by dalece přesahovalo rozsah této práce. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla zúžit výběr na lokální postpozice, které obsazují všech šest lokálních pádů tzn. vnitřní lokální pády inessiv, elativ a illativ a vnější lokální pády adessiv, ablativ a allativ.

Jako výchozí zdroj pro jejich výběr mi posloužil seznam lokálních postpozic, který vytvořila Hilka A. Lindroos (1997, str. 119-121). Ve výkladovém slovníku *Kielitoimiston sanakirja* jsem si následně ověřila, zda jsou tam uvedeny. Některé z postpozic mají v KS své vlastní heslo, jiné jsou pouze zmíněny, ale není jim věnováno vlastní heslo. Všechny lokální postpozice obsazující šest lokálních pádů jsou přehledně vypsány do tabulky 3, v níž jsou postpozice s vlastním slovníkovým heslem v KS podtrženy. Pokud se postpozice nacházely v obou zdrojích, vyhledala jsem je v korpusu, abych zjistila, zda se v současné finštině skutečně používají.

<u>edessä</u>	<u>edestä</u>	<u>eteen</u>	<u>edellä</u>	<u>edeltä</u>	<u>edelle</u>
<u>keskessä</u>	<u>keskestä</u>	<u>keskeen</u>	<u>keskellä</u>	<u>keskeltä</u>	<u>keskelle</u>
<u>nojassa</u>	<u>nojasta</u>	<u>nojaan</u>	<u>nojalla</u>	<u>nojalta</u>	<u>nojalle</u>
<u>perässä</u>	<u>perästä</u>	<u>perään</u>	<u>perällä</u>	<u>perältä</u>	<u>perälle</u>
<u>päässä</u>	<u>päästä</u>	<u>päähän</u>	<u>päällä</u>	<u>päältä</u>	<u>päälle</u>
<u>sisässä</u>	<u>sisästä</u>	<u>sisään</u>	<u>sisällä</u>	<u>sisältä</u>	<u>sisälle</u>
<u>varressa</u>	<u>varresta</u>	<u>varteen</u>	<u>varrella</u>	<u>varrelta</u>	<u>varrelle</u>
<u>vieressä</u>	<u>vierestä</u>	<u>viereen</u>	<u>vierellä</u>	<u>viereltä</u>	<u>vierelle</u>
<u>välissä</u>	<u>välistä</u>	<u>väliin</u>	<u>välillä</u>	<u>väliltä</u>	<u>välille</u>
<u>ääressä</u>	<u>äärestä</u>	<u>ääreen</u>	<u>äärellä</u>	<u>ääreltä</u>	<u>äärelle</u>

Tabulka 3: Přehled zkoumaných postpozic

Z deseti zvolených šestic pouze u dvou uvádí KS každou postpozici z řady jako samostatné heslo. Jedná se o postpozice se základem *esi-* a *sisä-*. U většiny dalších má vlastní heslo pouze postpozice ve statickém pádu (inessivu a adessivu) a směrové pády jsou uvedeny pouze jako další možnosti v závislosti na použitém slovesu. O postpozicích se základem *keski-* KS přímo říká, že se mnohem častěji používají postpozice s koncovkami vnějších lokálních pádů. U postpozic se základem *perä-* mají všechny postpozice pojící se s vnitřními lokálními pády vlastní heslo, zatímco u těch s vnějšími lokálními pády je zvlášť uveden pouze adessiv a ostatní pády jako další možnosti. Naopak u postpozic se základem *pää-* je tomu obráceně. Postpozice se základem *väli-* ve vnitřních lokálních pádech mají každá své vlastní heslo, ovšem pouze

v jiném významu než lokálním. U postpozic se základem *noja-* existuje heslo pouze pro inessivní *nojassa*, u nějž je jako další možnost uvedeno ještě illativní *nojaan*. Elativní *nojasta* zde úplně schází. Z vnějších lokálních pádů je zastoupeno pouze adessivní *nojalla*, jehož lokální význam ale KS vůbec nezmiňuje.

Zvolené postpozice jsou v abecedním pořadí uvedeny v tabulce 4. U každé z nich doplňuji navíc překlad do češtiny podle výše zmíněného seznamu lokálních postpozic (LINDROOS 1997, str. 119-121):

Postpozice	Překlad do češtiny
<i>edessä, edestä, eteen/edellä, edeltä, edelle</i>	před; zepředu od/z; dopředu
<i>keskessä, keskestä, keskeen/keskellä, keskeltä, keskelle</i>	u-, z-, doprostřed, mezi
<i>nojassa, nojasta, nojaan/nojalla, nojalta, nojalle</i>	o, opřený o
<i>perässä, perästä, perään/perällä, perältä, perälle</i>	za
<i>päässä, päästä, päähän/päällä, päältä, päälle</i>	ve/z/do vzdálenosti/na; od, z povrchu; přes
<i>sisässä, sisästä, sisään/sisällä, sisältä, sisälle</i>	ve-, u/vnitř, v; z, zevnitř ze; dovnitř
<i>varressa, varresta, varteen/varrella, varrelta, varrelle</i>	u, vedle, podél, okolo, na okraj(i)
<i>vieressä, vierestä, viereen/vierellä, viereltä, vierelle</i>	u, vedle
<i>välissä, välistä, väliin/välillä, väliltä, välille</i>	mezi
<i>ääressä, äärestä, ääreen/äärellä, ääreltä, äärelle</i>	nad, u; od; k/u; od; k

Tabulka 4: Lokální postpozice obsazující šest lokálních pádů a jejich překlady do češtiny

3.2. Analýza zvoleného materiálu

V subkorpusu *Beletrie* jsem vyhledávala základní tvary jednotlivých postpozic. Vzhledem k nejasné hranici mezi postpozicemi a adverbii jsem musela ručně vytržít postpozice. Pokud byl k hledanému výrazu připojen posesivní sufix, počítala jsem ho jako postpozici, přestože její komplement nebyl ve větě explicitně uveden. Kvaziadpozice s komplementem v lokálním pádu nezapočítávám mezi postpozice. Cílem bylo zjistit, zda a nakolik se vybrané postpozice v současné finštině skutečně používají. Výsledky vyhledávání jsou tedy v případě této kapitoly čistě kvantitativní.

3.2.1. Edessä, edestä, eteen/edellä, edeltä, edelle

Postpozice	<i>edessä</i>	<i>edestä</i>	<i>eteen</i>	<i>edellä</i>	<i>edeltä</i>	<i>edelle</i>	Celkem
Počet výskytů	729	89	586	76	2	20	1502

Tabulka 5: Frekvence postpozic se základem esi- v subkorpusu *Beletrie*

Všechny tyto postpozice mají v KS své vlastní slovníkové heslo a také v subkorpusu je většina z nich velmi frekventovaná. Výjimku tvoří ablativní *edeltä*, které se v subkorpusu vyskytuje celkem čtyřikrát, z toho pouze dvakrát jako postpozice, a allativní *edelle*, z jehož 26 výskytů je 20 ve funkci postpozice.

Trojice postpozic s koncovkami vnitřních lokálních pádů má v subkorpusu vyšší frekvenci než trojice s koncovkami vnějších lokálních pádů. Většinou také vystupují jako postpozice, ne jako adverbia. Inessivní *edessä* má v subkorpusu celkem 799 výskytů, z nichž 729 je ve funkci postpozice. U elativního *edestä* je frekvence o něco nižší – v subkorpusu se vyskytuje celkem stokrát, z toho v 89 případech jako postpozice. U illativního *eteen* tvoří postpozice 586 z celkových 637 výskytů.

Z postpozic s vnějšími lokálními pády chybí zmínit ještě adessivní *edellä*, u něž je výskyt ve funkci postpozice a adverbia téměř vyrovnaný – z celkového počtu 153 výskytů bylo 76 postpozic a 77 adverbií.

3.2.2. Keskestä, keskestä, keskeen/keskellä, keskeltä, keskelle

Postpozice	<i>keskestä</i>	<i>keskestä</i>	<i>keskeen</i>	<i>keskellä</i>	<i>keskeltä</i>	<i>keskelle</i>	Celkem
Počet výskytů	0	0	0	158	30	27	215

Tabulka 6: Frekvence postpozic se základem *keski-* v subkorpusu *Beletrie*

Další z vybraných postpozic se naopak vyskytují mnohem méně. KS uvádí jako samostatná hesla inessivní *keskestä* a adessivní *keskellä*. Postpozice ve směrových pádech uvádí pouze v rámci těchto hesel. Postpozice s koncovkami vnitřních lokálních pádů jsou podle KS mnohem méně obvyklé než ty s vnějšími lokálními pády.

V subkorpusu *Beletrie* nemá trojice obsazující vnitřní lokální pády vůbec žádné zastoupení, což podporuje informace uvedené v KS. U trojice postpozic, které obsazují vnější lokální pády je zajímavé, že se poměrně často vyskytují ve funkci prepozice stojící před komplementem, který je téměř vždy v partitivu. Adessivní *keskellä*, které je nejfrekventovanější, stojí v 20 případech z celkových 370 před svým komplementem, označuje se tedy jako prepozice. Pádem komplementu je partitiv, pouze v jednom případě genitiv. 158 výskytů tvoří postpozice a pouze 7 případů adverbium. Ablativní *keskeltä* se naopak vyskytuje častěji jako postpozice – z 51 celkových výskytů nalezneme 30 postpozic a pouhých 7 prepozic s komplementem v partitivu. U allativního *keskelle* opět převažují prepozice nad postpozicemi – pouze v 27 případech stojí výraz za svým komplementem, v 88 před ním. Jako adverbium se nevyskytlo ani jednou.

3.2.3. Nojassa, nojasta, nojaan/nojalla, nojalta, nojalle

Postpozice	<i>Nojassa</i>	<i>Nojasta</i>	<i>Nojaan</i>	<i>Nojalla</i>	<i>Nojalta</i>	<i>Nojalle</i>	Celkem
Počet výskytů	0	0	4	10	1	2	17

Tabulka 7: Frekvence postpozic se základem *noja-* v subkorpusu *Beletrie*

KS uvádí jako samostatné heslo inessivní *nojassa* a u něj jako další možnost illativní *nojaan*. O elativním *nojasta* se vůbec nezmiňuje. V subkorpusu se z trojice postpozic s koncovkami vnitřních lokálních pádů vyskytuje pouze illativní *nojaan*, a to celkem čtyřikrát. Z těchto čtyř výskytů jsou tři v rámci ustálené fráze *oman onnensa nojaan* (napospas svému osudu).

Z trojice s koncovkami vnějších lokálních pádů nalezneme v KS pouze adessivní *nojalla*, ostatní dvě postpozice slovník vůbec nezmiňuje. Postpozice *nojalla* je ale ve slovníku zmíněna pouze v lexikalizovaném významu „na základě něčeho“, v němž se používá především v právnických textech. V subkorpusu *Beletrie* se tato postpozice vyskytla pouze desetkrát, z nichž ve čtyřech případech byla použita v lokálním významu a ve zbývajících šesti v lexikalizovaném významu. Ablativní *nojalta* se vyskytlo jednou a allativní *nojalle* dvakrát, přestože KS tyto postpozice vůbec neuvádí.

O postpozicích se základem *noja-* lze tedy říct, že se v současné finštině v lokálním významu příliš nepoužívají. Naopak použití adessivní postpozice *nojalla* v lexikalizovaném významu „na základě něčeho“ je velmi frekventované. Pro zajímavost jsem tuto postpozici vyhledala v celém korpusu a získala jsem 11 217 výskytů, a to především v právnických textech (9233) a v textech z Evropského parlamentu (1902). U této postpozice tedy v současnosti převažuje lexikalizovaný význam (na základě něčeho) nad významem lokálním (opřený o něco).

3.2.4. Päässä, päästä, päähän/päällä, päältä, päälle

Postpozice	<i>Päässä</i>	<i>Päästä</i>	<i>Päähän</i>	<i>Päällä</i>	<i>Päältä</i>	<i>Päälle</i>	Celkem
Počet výskytů	189	171	112	268	52	498	1290

Tabulka 8: Frekvence postpozic se základem pää- v subkorpusu Beletrie

Trojice postpozic s koncovkami vnitřních lokálních pádů jsou v KS shrnuty pod jedno heslo, kdy je jako hlavní uvedeno inessivní *päässä* a ostatní dvě postpozice jako další možnosti. Při vyhledávání těchto postpozic v subkorpusu jsem ale získala poměrně vyrovnanou frekvenci. Tyto postpozice jsou velmi problematické, protože mají stejný tvar jako substantivum *pää* (hlava) v lokálních pádech a elativní *päästä* má navíc stejnou podobu jako sloveso.

Posledně zmíněná postpozice má v korpusu 171 výskytů. Ve většině případů se ale vyskytla ve významu temporálním, například ve spojeních *vuoden päästä* (za rok, 13 výskytů), *viikon päästä* (za týden, 11 výskytů), *parin päivän päästä* (za pár dní, 9 výskytů), *hetken päästä* (za chvíli, 7 výskytů), *kuukauden päästä* (za měsíc, 5 výskytů). Z celkových 372 výskytů inessivní postpozice *päässä* bylo 189 ve funkci postpozice. Na rozdíl od postpozice v elativu byla v korpusovém materiálu použita častěji ve významu lokálním. U illativní *päähän* tvořily postpozice 112 z celkových 252 výskytů. Rovněž tato postpozice se spíše objevila ve významu lokálním než temporálním.

Z trojice s koncovkami vnějších lokálních pádů byla nejfrekventovanější postpozice v allativu (*päälle*) s celkovými 606 výskyty, z nichž 498 tvořily postpozice. Vyskytla se i jako kvaziadpozice ve spojení *siihen päälle*. Adessivní *päällä* má v korpusu 362 výskytů, z nichž 268 jsou postpozice. Nejméně frekventované je ablativní *päältä*, které se vyskytlo devadesátkrát. Z těchto 90 výskytů tvoří postpozice 52.

Postpozice se základem *pää-* se tedy v současné finštině používají často, a to především v lokálním významu. Výjimku tvoří elativní postpozice *päästä*, u níž převládá použití ve významu temporálním.

3.2.5. Perässä, perästä, perään/perällä, perältä, perälle

Postpozice	<i>Perässä</i>	<i>Perästä</i>	<i>Perään</i>	<i>Perällä</i>	<i>Perältä</i>	<i>Perälle</i>	Celkem
Počet výskytů	110	18	104	15	4	14	265

Tabulka 9: Frekvence postpozic se základem *perä-* v subkorpusu Beletrie

Z postpozic se základem *perä-* má v KS vlastní heslo každá z trojice s koncovkami vnitřních lokálních pádů. Z trojice s koncovkami vnějších lokálních pádů je zvlášť uvedena pouze postpozice v adessivu *perällä* a ostatní jsou zde pouze zmíněny jako další možnosti.

Také v korpusu převyšuje frekvence postpozic ve vnitřních lokálních pádech ty v pádech vnějších. Inessivní *perässä* má celkem 190 výskytů, z nichž 110 tvoří postpozice a zbytek adverbia. Poté následuje illativní *perään* se 104 výskyty ve funkci postpozice z celkových 177. Z toho desetkrát se postpozice vyskytla v ustálené frázi *vuoron perään* (jeden po druhém). Výrazně nejnižší frekvenci má v této trojici elativní *perästä* s pouhými 18 výskyty ve funkci postpozice. Podobně jako v předchozí kapitole zmíněné elativní *päästä* se i tato postpozice vyskytla především ve funkci temporální, například ve spojení *ajan perästä* (za chvíli, po chvíli, 7 výskytů).

Trojice postpozic s koncovkami vnějších lokálních pádů má v korpusu výrazně nižší frekvenci. Nejčastěji se vyskytlo adessivní *perällä* (18 výskytů celkem, z toho 15 postpozic), poté následovalo allativní *perälle* s 14 výskyty jako postpozice z celkových 17 a nakonec ablativní *perältä*, u něž postpozice tvořily čtyři z celkových šesti výskytů.

Z vyhledávání v korpusu vyplývá, že trojice postpozic se základem *perä-* s koncovkami vnitřních lokálních pádů je výrazně frekventovanější než trojice s vnějšími lokálními pády. Odpovídá to tedy KS, kde má každá z prvně zmíněné trojice své vlastní heslo. Zajímavé je opět použití elativní postpozice *perästä*, která se na rozdíl od ostatních používá častěji ve významu temporálním než lokálním.

3.2.6. Sisässä, sisästä, sisään/sisällä, sisältä, sisälle

Postpozice	<i>Sisässä</i>	<i>Sisästä</i>	<i>Sisään</i>	<i>Sisällä</i>	<i>Sisältä</i>	<i>Sisälle</i>	Celkem
Počet výskytů	30	7	80	116	22	29	284

Tabulka 10: Frekvence postpozic se základem sisä- v subkorpusu Beletrie

Všechny postpozice se základem *sisä-* mají své vlastní slovníkové heslo v KS. Také v korpusu je většina z nich poměrně frekventovaná. Nejčastěji se vyskytlo illativní *sisään*, z celkových 533 výskytů však pouze 80 bylo ve funkci postpozice. Poté následovalo allativní *sisälle* s 280 výskyty celkem, z nichž postpozice však tvořily pouhých 29. Adessivní *sisällä* se jako postpozice vyskytlo v 116 případech z 232 a ablativní *sisältä* v 22 z celkových 71. Především jako postpozice se v korpusu objevily inessivní *sisässä* (30 případů z celkových 32) a elativní *sisästä* (7 z 9).

Většina postpozic se základem *sisä-* se tedy častěji vyskytuje jako adverbium nebo kvaziadpozice. Podrobněji se těmto postpozicím budu věnovat v kapitole 4.

3.2.7. Varressa, varresta, varteen/varrella, varrelta, varrelle

Postpozice	<i>Varressa</i>	<i>Varresta</i>	<i>Varteen</i>	<i>Varrella</i>	<i>Varrelta</i>	<i>Varrelle</i>	Celkem
Počet výskytů	30	7	22	66	3	8	136

Tabulka 11: Frekvence postpozic se základem varsi- v subkorpusu Beletrie

KS uvádí u těchto postpozic jako samostatné heslo pouze inessivní *varressa* a adessivní *varrella*. Tyto dvě postpozice mají také v subkorpusu nejvyšší frekvenci (30 a 66 výskytů). Z ostatních postpozic se častěji vyskytuje pouze illativní *varteen* (22 výskytů), ostatní postpozice se vyskytují pouze velmi málo – allativní *varrelle* osmkrát, elativní *varresta* sedmkrát a ablativní *varrelta* jen třikrát. Všechny postpozice se ve většině případů vyskytly pouze jako postpozice, velmi málo jako adverbia.

3.2.8. Vieressä, vierestä, viereen/vierellä, viereltä, vierelle

Postpozice	<i>Vieressä</i>	<i>Vierestä</i>	<i>Viereen</i>	<i>Vierellä</i>	<i>Viereltä</i>	<i>Vierelle</i>	Celkem
Počet výskytů	317	41	261	16	4	8	647

Tabulka 12: Frekvence postpozic se základem *vieri-* v subkorpusu Beletrie

KS uvádí jako samostatná hesla pouze inessivní *vieressä* a adessivní *vierellä*. Frekvence trojice postpozic s koncovkami vnějších lokálních pádů v korpusu je ale velmi nízká. Adessivní *vierellä* má 20 výskytů, z nichž 16 tvoří postpozice. Ablativní *viereltä* figuruje ve všech svých čtyřech výskytech jako postpozice a allativní *vierelle* stojí s genitivním komplementem v osmi z devíti celkových výskytů.

Zajímavější je použití trojice s koncovkami vnitřních lokálních pádů. Inessivní *vieressä* se jako postpozice vyskytlo v 317 případech z 372. Ve zkoumaném materiálu figurovalo také jako kvaziadpozice, například ve spojeních *siinä vieressä* (5 výskytů), *tässä vieressä* (3 výskyty) a *tuossa vieressä* (3 výskyty). Ve frekvenci následovalo illativní *viereen* s 272 výskyty, z nichž postpozice tvořily 261 případů. Elativní *vierestä* se jako postpozice vyskytlo v 41 z 47 výskytů.

Z postpozic se základem *vieri-* se častěji používá trojice obsazující vnitřní lokální pády. Všechny postpozice se zpravidla používají s genitivním komplementem, tedy opravdu jako postpozice, ne jako adverbia.

3.2.9. Välessä, välistä, väliin/välillä, väliltä, välille

Postpozice	<i>Välessä</i>	<i>Välistä</i>	<i>Väliin</i>	<i>Välillä</i>	<i>Väliltä</i>	<i>Välille</i>	Celkem
Počet výskytů	151	108	172	151	3	20	605

Tabulka 13: Frekvence postpozic se základem *väli-* v subkorpusu Beletrie

Také postpozice se základem *väli-* nemají všechny své vlastní slovníkové heslo v KS. Zvlášť je zmíněno pouze inessivní *välessä* a adessivní *välillä*. Pokud však trojici postpozic

s koncovkami vnitřních lokálních pádů použijeme jako adverbium ve významu „občas, čas od času“, má každý výraz své vlastní heslo.

V subkorpusu byla frekventovanější trojice s vnitřními lokálními pády, které se také vyskytovaly většinou jako postpozice. Nejčastěji se vyskytlo illativní *väliin*, z jehož celkových 227 výskytů tvoří 172 postpozic. Tato postpozice se objevila také jako kvaziadpozice, například ve spojení *siihen väliin* nebo *tähän väliin*. Inessivní *välissä* se také vyskytuje především jako postpozice – celkem ve 151 případech ze 175. Dvacetkrát figurovalo také ve funkci kvaziadpozice (např. *jossain välissä*, *siellä välissä*, *tässä välissä*, *siinä välissä*) a pouze čtyřikrát jako adverbium. U elativního *välillä* tvoří postpozice 108 výskytů z celkových 125.

U řady s koncovkami vnějších lokálních pádů bylo nejfrekventovanější adessivní *välillä* s 529 výskyty, z nichž ale pouze 151 bylo ve funkci postpozice. Zbytek tvořily adverbia a kvaziadpozice (např. *siinä välillä*). Dále ve frekvenci následovalo allativní *välille* s 21 výskyty, z nichž 20 bylo jako postpozice a pouhý jeden jako adverbium. Ablativní *väliltä* se vyskytlo velmi málo (3 postpozice, 1 kvaziadpozice a 1 adverbium).

U těchto postpozic se tedy více používá trojice s koncovkami vnitřních lokálních pádů, z vnějších lokálních pádů měl výraznější zastoupení pouze adessiv. Postpozice v adessivu se navíc častěji objevila jako adverbium nebo kvaziadpozice než jako postpozice.

3.2.10. Ääressä, äärestä, ääreen/äärellä, ääreltä, äärelle

Postpozice	<i>Ääressä</i>	<i>Äärestä</i>	<i>Ääreen</i>	<i>Äärellä</i>	<i>Ääreltä</i>	<i>Äärelle</i>	Celkem
Počet výskytů	160	17	84	23	3	11	298

Tabulka 14: Frekvence postpozic se základem ääri- v subkorpusu Beletrie

V KS má své vlastní heslo pouze inessivní *ääressä* a adessivní *äärellä*. V subkorpusu jsem našla všech šest postpozic, frekvence většiny z nich ale byla poměrně nízká. Výjimku tvoří pouze výše zmíněné *ääressä* (160 výskytů) a illativní *ääreen* (84 výskytů). Žádná z postpozic se nevyskytla ani ve funkci adverbia, ani ve funkci kvaziadpozice. Tyto postpozice tedy nejspíš v současné finštině figuruje opravdu pouze jako postpozice, které potřebují nějaký komplement.

4. Adpozice se základem *sisä*-

Pro bližší zkoumání jsem si z kapitoly 3.2 vybrala postpozice se základem *sisä*-. Tyto postpozice se od ostatních zmíněných liší tím, že vyjadřují oblast lokality, kterou lze ve finštině vyjádřit i pouhými lokálními pády, a jejich použití se velmi podobá použití lokálních pádů (viz OJUTKANGAS 2008, str. 382). Zajímalo mě, jestli mezi postpozicemi a lokálními pády existuje rozdíl, nebo jestli popisují úplně stejnou situaci.

Chceme-li ve finštině vyjádřit například to, že se někdo nachází v domě, můžeme použít jak postpozice s komplementem v genitivu (*talon sisällä*), tak pouhé pádové koncovky inessivu (*talossa*). Oproti tomu v případě, že někdo je před domem, lze použít pouze PP-frázi (*talon edessä*), protože ve finském pádovém systému neexistuje pád, který by dokázal vyjádřit tuto pozici. Mají ale výrazy *talon sisällä* a *talossa* úplně stejný význam? A proč je postpozice v adessivu, přestože odpovídajícím pádem u substantiva je inessiv?

V následující části se nejprve zaměřím na etymologii postpozic se základem *sisä*-. Poté následuje vysvětlení rozdílů mezi postpozicí a lokálním pádem a mezi použitím vnitřních a vnějších lokálních pádů u samotných postpozic (rozdíl *sisässä* x *sisällä*). Zaměřuji se také na výskyt těchto postpozic v subkorpusu *Beletrie*. Nakonec uvádím nejčastější kolokace jednotlivých postpozic podle téhož subkorpusu.

4.1. Etymologie

Zvolené postpozice vznikly připojením sufixů lokálních pádů k substantivu *sisä* (ES, str. 188). Tento slovní kmen je velmi starý a má své ekvivalenty i v dalších finštině příbuzných jazycích (SALMI 2014, str. 475). Podle KS lze toto substantivum použít jako prefix v kompozitech jako jsou např. *sisäelin* (vnitřní orgán), *sisäpolitiikka* (vnitřní/domácí politika) nebo *sisätyö* (práce konaná uvnitř). Jak je patrné z uvedených příkladů, významem prefixu je poloha uvnitř něčeho, v uzavřeném či ohraničeném prostoru (opakem je prefix *ulko*-, srov. *ulkopolitiikka* – zahraniční politika, *ulkotyö* – práce konaná venku).

Pokud postpozice stojí samostatně, skloňují se v rámci omezeného paradigmatu pouze v šesti lokálních pádech (*sisässä*, *sisästä*, *sisään/sisällä*, *sisältä*, *sisälle*). V takovém případě mohou ve větě figurovat jako adverbium, postpozice pojící se s genetivním komplementem a případně ještě posesivním sufixem nebo jako kvaziadpozice s komplementem v některém z lokálních pádů (OJUTKANGAS-HUUMO 2010, str. 9).

Heidi Salmi v článku *Mikael Agricolan teosten kielen sisä-vartaloiset adpositiot* (2014, str. 474) uvádí, že se v Agricolových textech vyskytují všechny tři postpozice se sufixy vnějších lokálních pádů (*sisällä*, *sisältä*, *sisälle*), ovšem z vnitřních lokálních pádů zde nalezneme pouze inessivní *sisässä*. Nejčastěji použitou postpozicí je allativní *sisälle*, která zahrnuje téměř tři čtvrtiny všech výskytů. Naopak ablativní *sisältä* se zde objevuje pouze jednou. Salmi ale poukazuje na možný vliv cizích jazyků, z nichž Agricola překádal. V některých bodech lze však nalézt shodné znaky se současným jazykem. Jak v soudobé finštině, tak v jazyce Agricolových děl jsou nejčastější pády označující pohyb někam (*tulosijat*), poté následují statické pády (*olosijat*) a výrazně nejméně frekventované jsou pády označující pohyb odněkud (*erosijat*). Zároveň ani nedošlo k lexikalizaci výrazů, protože se všechny v současné finštině používají ve stejném významu jako v Agricolových textech (SALMI 2014, str. 490).

Ojutkangas a Huumo (2010, str. 30) naznačují, že *sisässä* a *sisästä* by mohly být mladší než odpovídající postpozice s koncovkami vnějších lokálních pádů. Naznačuje tomu například mnohem menší počet možností využití postpozic s vnitřními lokálními pády. Illativní *sisään* se však od inessivního *sisässä* a elativního *sisästä* odlišuje, protože jeho použití není zdaleka tak přísně ohraničené, ale platí pro něj stejná pravidla jako pro postpozice s vnějšími lokálními pády. Z tohoto důvodu Ojutkangas a Huumo (2010, str. 30) poukazují na možnost vznikajícího smíšeného paradigmatu, kdy ze směrových pádů vyjadřujících pohyb někam je častější illativ (vnitřní lokální pád) než allativ (vnější lokální pád), a naopak ze směrových pádů vyjadřujících

pohyb odněkud a ze statických pádů jsou častější vnější lokální pády ablativ a adessiv než inessiv a elativ.

4.2. Rozdíl mezi postpozicí a lokálním pádem

Jak už bylo nastíněno v úvodu čtvrté kapitoly, význam postpozic se základem *sisä-* má velmi blízko k významu lokálních pádových sufixů. PP-fráze *talon sisällä* a substantivum v inessivu *talossa* nemohou mít úplně stejný význam, protože pokud by vyjadřovaly naprosto stejnou věc, postpozice by pravděpodobně nemusela existovat a k vyjádření dané lokality by stačil pouhý lokální pád. Jaký je tedy mezi nimi rozdíl?

Vnitřní lokální pády mají více významů (OJUTKANGAS 2008, str. 383) a obvykle označují obecnější rovinu než postpozice, které se často používají pro zdůraznění nebo popis zvláštní situace. Postpozicemi lze nahradit lokální pády v případech, kdy kvůli polysémnímu charakteru lokálních pádů hrozí riziko špatné interpretace (OJUTKANGAS-HUUMO 2010, str. 4). Podle Ojutkangas (2008, str. 390) vyjadřuje postpozice vztah k předmětu (například k nábytku, dopravnímu prostředku, části rostliny), zatímco sufixy vnitřních lokálních pádů se vztahují spíš k místu (například k budově, části krajiny). Jak uvádí Ojutkangas a Huumo (2010, str. 4), lokální pády jsou neutrálním vyjádřením polohy (viz příklad 11, *ibid.*, str. 18), zatímco postpozice vyzdvihuje zvláštní charakter umístění (viz příklad 12, *ibid.*):

- S_{ine}
- 11) *Kukka kasvaa ruukussa.* – Květina roste v květináči.
- S_{gen} PP
- 12) *Kukka kasvaa ruukun sisällä.* – Květina roste uvnitř květináče.

Zatímco v příkladu 11 je podstatnou informací to, že květina roste v květináči, a ne například na záhonu, v příkladu 12 je důležitější samotné umístění, to znamená, že květina roste pouze uvnitř květináče, a ne mimo jeho hranice. Důraz na ohraničení a kontrast mezi „uvnitř“ a „vně“ je ještě víc patrný z následujícího příkladu 13 (*ibid.*).

- 13) *Osa kukkaruukuista roikkui kaiteen yli, loput olivat parvekkeen sisällä*. – Část květináčů visela přes zábradlí, zbytek byl uvnitř balkonu.

PP-fráze *parvekkeen sisällä* zde zdůrazňuje umístění květináčů v prostoru ohraničeném balkonem. Pokud bychom použili pouze lokální pád adessiv (*parvekkeella*), nezískali bychom tak přesné umístění jako v případě použití postpozice (OJUTKANGAS-HUUMO 2010, str. 18). Postpozice také zdůrazňuje umístění uvnitř něčeho, obzvlášť v případě, že se jedná o nádobu (SALMI 2014, str. 473).

4.3. Postpozice s vnitřními a vnějšími lokálními pády

Definovat přesně rozdíl mezi vnitřními a vnějšími lokálními pády je velmi obtížné. Například Lindroos (1997, str. 79) uvádí, že vnitřní a vnější lokální pády jsou významově často velmi podobné nebo stejné, někdy lze ale pomocí vnitřních lokálních pádů vyjádřit míru blízkosti. U postpozic se základem *sisä-* toto ovšem neplatí.

KS uvádí postpozice *sisässä* a *sisällä* jako synonymní výrazy, které lze volně zaměňovat. V použití vnitřních a vnějších lokálních pádů ale existují rozdíly, v žádném případě tedy není možné používat tyto dvě postpozice pro označení stejné situace s tím, že mají stejný význam. Synonymní definice se ale často používá pro zjednodušení, protože definovat přesně významový rozdíl mezi jednotlivými postpozicemi je velmi obtížné. V některých případech totiž může být zcela neutralizován (OJUTKANGAS-HUUMO 2010, str. 5). Navíc se funkce koncovek lokálních pádů u postpozic často odlišuje od jejich funkce u substantiv (ibid.). Podle Ojutkangas a Huuma (2010, str. 3) mají postpozice v inessivu a elativu (*sisässä*, *sisästä*) výrazně omezenější použití než postpozice ve vnějších lokálních pádech (*sisällä*, *sisältä*, *sisälle*) a illativu (*sisään*), který je často akceptovatelný i v případech, kde ostatní vnitřní lokální pády nefungují.

Nyní lze odpovědět na počáteční otázku, proč se u postpozice ve frázi *talon sisällä* používá koncovka vnějšího lokálního pádu adessivu, zatímco u pouhého substantiva *talossa* je použit

vnitřní lokální pád inessiv. Přestože tyto dva výrazy nemají úplně stejný význam, je tato kombinace jedinou možnou. Kombinace *talon sisällä* – *talolla* neodpovídá významově. Podle Ojutkangas a Huuma (2010, str. 3) totiž vnější lokální pády vyjadřují, že se nějaký objekt nachází poblíž něčeho, případně na něčem (viz příklad 14, *ibid.*). Naopak vnitřní lokální pády označují polohu uvnitř něčeho (viz příklad 15, *ibid.*).

14) *Pallo on laatikolla*. – Míč je na krabici/poblíž krabice/u krabice.

15) *Pallo on laatikossa*. – Míč je v krabici.

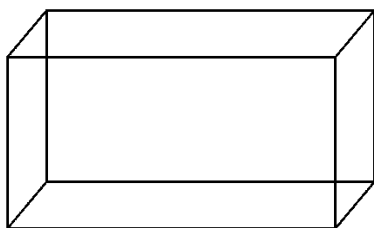
U postpozic *sisällä* a *sisässä* však tato definice neplatí, protože obě označují polohu uvnitř. Nelze tedy říct, že *sisässä* je pouze konkrétnější určení lokality než *sisällä*. Jistá podobnost zde ale existuje. Je možné si představit, že *sisässä* označuje umístění uvnitř nějakého pevného objektu, zatímco *sisällä* odkazující rovněž na polohu uvnitř něčeho označuje umístění ve volném prostoru, který je nějakým způsobem ohraničen.

Substantivum v adessivu *talolla* by tedy podle této definice znamenalo „na domě“, případně „u domu, poblíž domu“. Z toho vyplývá, že adessiv u substantiva není ekvivalentem PP-fráze *talon sisällä*, v níž postpozice rovněž stojí v adessivu, ale označuje polohu uvnitř domu.

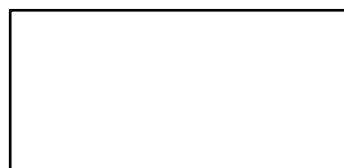
Gramaticky správná není ani kombinace *talon sisässä* – *talossa*. Jak již bylo zmíněno dříve, inessivní *sisässä* má velmi ohraničené použití a vyjadřuje umístění uvnitř nějakého kompaktního předmětu, např. *maan/kiven sisässä* (v zemi/v kameni). Dům lze spíš vnímat podobně jako plot nebo zeď, tedy jako objekt ohraničující nějaký prostor. Proto je logičtější použít PP-frázi *talon sisällä* s postpozicí v adessivu, protože s největší pravděpodobností má uživatel na mysli, že se někdo nebo něco nachází v prostoru ohraničeném domem (resp. jeho zdmi). Pokud bychom použili inessiv (*talon sisässä*), měli bychom na mysli polohu např. uvnitř zdi domu.

Ojutkangas a Huuma (2010, str. 14) uvádějí, že vliv na rozhodování mezi použitím vnitřního nebo vnějšího lokálního pádu u postpozice může hrát také vnímání prostoru. Jako příklad zde uvádějí slovo *kenttä* (hřiště), které může být vnímáno buď dvourozměrně jako ohraničená

plocha, nebo trojrozměrně jako prostor, do něhož patří i to, co se nachází nad povrchem. Tento rozdíl dobře ilustrují následující obrázky:

kentän sisässä

kentän sisällä

Ojutkangas a Huumo (2010, str. 14) ale upozorňují, že ani v tomto případě nelze postpozice s vnitřními a vnějšími lokálními pády volně zaměňovat. Například větu *Pelaajat pelaavat kentällä*. (Hráči hrají na hřišti.) není možné zaměnit za větu **Pelaajat pelaavat kentässä* se substantivem *kenttä* v inessivu, protože hráči se (zpravidla) pohybují pouze po ploše hřiště. Naopak vnitřní lokální pády lze použít v případě, že hovoříme o herním náčiní (například o míči), které se může pohybovat ve vzduchu nad herní plochou (OJUTKANGAS-HUUMO 2010, str. 15). Věta *Pallo lentää kentän sisässä*. (Míč létá v hřišti.) je tedy podle této definice možná.

4.4. Postpozice se základem *sisä-* v korpusu

Pro vyhledání jednotlivých postpozic jsem použila stejný subkorpus *Beletrie*, který je popsán v kapitole 3. Opět jsem vyhledávala základní tvar každé z šesti postpozic a poté jsem provedla ruční třídění, kdy jsem vybrala pouze postpozice. Stejně jako v předchozí kapitole jsem mezi postpozice zařazovala i výrazy s posesivními sufíxy, u nichž komplement nebyl explicitně vyjádřen. V tabulce 15 jsou ještě jednou uvedeny frekvence jednotlivých postpozic se základem *sisä-* (viz také kapitola 3.2.6).

	Statické pády (<i>olosijat</i>)	Pády vyjadřující pohyb odněkud (<i>erosijat</i>)	Pády vyjadřující pohyb někam (<i>tulosijat</i>)	Celkem
Vnitřní lokální pády	<i>sisässä</i> (30)	<i>sisästä</i> (7)	<i>sisään</i> (80)	117
Vnější lokální pády	<i>sisällä</i> (116)	<i>sisältä</i> (22)	<i>sisälle</i> (29)	167
Celkem	146	29	109	

Tabulka 15: Frekvence postpozic se základem sisä-

Jak vyplývá z tabulky 15, nejčastěji se vyskytují statické pády, za nimi následují pády vyjadřující pohyb někam a nejmenší frekvenci mají pády vyjadřující pohyb odněkud. Vnější lokální pády převažují nad vnitřními lokálními pády. Frekvence jednotlivých postpozic je ale značně nevyrovnaná.

V kapitole 4.1 jsem naznačila, že v současné finštině jsou u této řady postpozic nejfrekventovanější pády vyjadřující pohyb někam a teprve za nimi následují statické pády (viz např. SALMI 2014, str. 490). Výše uvedená tabulka 16 ale tomu úplně neodpovídá. Souhlasí trojice s koncovkami vnitřních lokálních pádů, u níž skutečně je nejvíce frekventovanou postpozicí ta v illativu, poté následuje inessivní a nakonec elativní.

U řady s koncovkami vnějších lokálních pádů je ale nejčastějším pádem adessiv a až poté následuje allativ. Rovněž pokud sečteme dohromady pády z obou řad, které vyjadřují stejnou lokalitu či směr, zjistíme, že nejvyšší frekvenci mají statické lokální pády. Důvodem ale může být malý rozsah korpusového materiálu, v němž jsem hledání provedla. Pro přesnější výsledky by byla zapotřebí podrobnější analýza na základě výrazně obsáhlejšího materiálu.

4.4.1. Kvaziadpozice

Jak jsem uvedla v kapitole 2.1, postpozice se obvykle pojí s genitivním komplementem. Ojutkangas a Huumo (2010, str. 9) uvádějí, že kromě použití ve funkci postpozice či adverbia existují tzv. kvaziadpozice. Komplement tohoto slovního druhu pak má tvar lokálního, ne

gramatického pádu. Z tohoto důvodu je někteří lingvisté (viz např. HAKULINEN-KARLSSON 1988, str. 154) nepovažují za adpozice. Do této kategorie ve finštině typicky patří *asti* a *saakka*, ale i mnoho dalších slov. Kvaziadpozice mohou stát jak před komplementem, tak za ním (viz příklady 16 a 17, ibid.), v některých případech dokonce ani netvoří jeden celek s komplementem (viz příklad 18, ibid.).

- 16) *Juoksin sisään huoneeseen ~ huoneeseen sisään.* – Vběhl jsem dovnitř do pokoje.
 17) *Kissa istui jo sisällä kopassa ~ kopassa sisällä.* – Kočka už seděla uvnitř v košíku.
 18) *Kopissa on koira sisällä.* – Pes je uvnitř boudy.

Ojutkangas a Huumo (2010, str. 9) uvádějí, že ve funkci kvaziadpozice se nepoužívají postpozice v inessivu a elativu z důvodu jejich omezeného užití. Všechny pády u postpozic lze použít pouze v případě, že komplementem je demonstrativum v lokálním pádu (viz příklady 19 a 20, ibid.).

- 19) *Istuu siellä sisällä ~ sisässä.* – Sedí tady uvnitř.
 20) *Tuli sieltä sisältä ~ sisästä.* – Přišel odtud zevnitř.

Při vyhledávání v korpusu jsem ale žádný výskyt demonstrativa s postpozicí v inessivu nebo elativu nenašla, mnohem obvyklejší je použití s postpozicí v adessivu nebo ablativu.

4.4.2. Postpozice s vnitřními lokální pády v korpusu

	<i>Sisässä</i>	<i>Sisästä</i>	<i>Sisään</i>
Adverbium	2	2	306
Postpozice	30	7	80
Kvaziadpozice	0	0	147
Celkem	32	9	533

Tabulka 16: Frekvence postpozic se základem sisä- ve vnitřních lokálních pádech podle slovního druhu v subkorpusu Beletrie

U postpozic s vnitřními lokálními pády je při vyhledávání v korpusu dobře patrná výše popsaná tendence – frekvence illativu je velmi vysoká v porovnání s frekvencemi inessivu a elativu, které se vyskytují velmi málo. Nízký výskyt dvou posledně zmíněných pádů je způsoben jejich specifickým významem (viz kapitola 4.3), který umožňuje pouze úzký okruh použití.

Na rozdíl od illativu, u něhož převládá použití ve funkci adverbia, se postpozice *sisässä* a *sisästä* vyskytují častěji ve funkci postpozice než ve funkci adverbia. U elativního *sisästä* je ale počet výskytů tak nízký, že z něj nelze vyčíst mnoho informací.

Výsledek korpusové analýzy také potvrzuje, že postpozice *sisässä* a *sisästä* se ve funkci kvaziadpozice opravdu nevyskytují. U illativního *sisään* ale výskyty ve funkci kvaziadpozice výrazně převyšují výskyty ve funkci postpozice.

4.4.3. Postpozice s vnějšími lokálními pády v korpusu

	<i>Sisällä</i>	<i>Sisältä</i>	<i>Sisälle</i>
Adverbium	101	45	206
Postpozice	116	22	29
Kvaziadpozice	15	4	45
Celkem	232	71	280

Tabulka 17: Frekvence postpozic se základem sisä- ve vnějších lokálních pádech podle slovního druhu v subkorpusu Beletrie

O postpozicích s koncovkami vnějších lokálních pádů lze říct, že se všechny daleko častěji vyskytují ve funkci adverbia než postpozice či kvaziadpozice. Zatímco adessivní *sisällä* a ablativní *sisältä* se častěji používají jako postpozice s genitivním komplementem, allativní *sisälle* se častěji používá jako kvaziadpozice s komplementem v lokálním pádu.

4.4.4. Kolokace

Rozdíly mezi použitím vnitřních a vnějších lokálních pádů ujasňují také kolokace jednotlivých postpozic. Hledání jsem provedla v subkorpusu *Beletrie*, do něhož jsem postupně zadala základní tvary všech šesti postpozic. Poté jsem vytvořila seznam kolokací, kdy použitým atributem byl word. Kontext jsem omezila na pozice 3 a 0, protože u postpozic nejsou relevantní slova stojící napravo od postpozice.

Ve všech případech se postpozice nejčastěji pojí s interpunkčními znaménky, především s tečkou nebo čárkou, mnohem méně s pomlčkou, otazníkem nebo vykřičníkem. Tyto kolokace jsem ale vyřadila, protože mě zajímají konkrétní výrazy, s nimiž se postpozice vyskytují. Podobně jsem se nezabývala ani spojkou *ja* a záporným slovesem *ei*, které korpus zařazuje do seznamu jenom proto, že stojí v požadovaném okolí. Vyřazovala jsem také slova, která se v seznamu nacházela pouze z toho důvodu, že v korpusu stála v požadovaném okolí postpozice, ale významově s ní nijak nesouvisela. Vybírala jsem pouze substantiva (případně zájmena) v genitivním tvaru, který se pojí s touto postpozicí, a slovesa stojící před postpozicí, která by mohla naznačovat, že se jedná o adverbium. Jako minimální frekvenci výskytu jsem zvolila 1. Pokud jsou součástí seznamu slovesa, počítám všechny jejich tvary jako jeden výskyt.

4.4.4.1. Sisässä

Inessivní *sisässä* se nejčastěji (čtyřikrát) vyskytl spolu se vztažným zájmenem *jonka* (*jonka sisässä*). Toto zájmeno se ve dvou případech vztahovalo ke slovu *muna* (vejce), jednou ke slovu *lihapulla* (masová kulička) a jednou ke slovu *muhvi* (štucl). S posledně zmíněným slovem se postpozice vyskytla ještě dvakrát, ovšem pouze v díle Arto Paasilinny *Stará dáma vaří jed*.

Čtyřikrát se vyskytla také s různými tvary slova *muuri* (zed') – *muuriensa sisässä* (2), *savimuurien sisässä* (1) a *muuriesi sisässä* (1). Je zajímavé, že je v těchto případech použita postpozice v inessivu, protože v podobných případech se doporučuje použít adessiv (viz kapitola 4.3).

4.4.4.2. Sisästä

Nepříliš frekventovaná elativní postpozice se vyskytla například se slovy *kuomu* (stříška, např. kočáru), *parta* (vousy), *rievut* (hadry), *laukku* (taška). Vzhledem k velmi nízké frekvenci této postpozice v subkorpusu však nelze z těchto kolokací vytvořit nějaký celkový obraz.

4.4.4.3. Sisään

Illativní tvar ve větě často vystupuje jako adverbium (viz kapitola 4.4), poji se proto často s různými slovesy (především dynamickými). Nejčastějšími byla slovesa *astua* (*astua sisään* – vstoupit, vejít dovnitř, 34 výskytů), *tulla* (*tulla sisään* – přijít dovnitř, 18 výskytů) a *mennä* (*mennä sisään* – vejít dovnitř, 9 výskytů).

Poměrně častý je také výskyt ve formě kvaziadpozice, např. *ovesta sisään* (14 výskytů), *portista sisään* (9 výskytů), *ikkunasta sisään* (5 výskytů) a *taloon sisään* (4 výskyty).

Jako postpozice se v nejvíce případech vyskytl tento tvar spolu s demonstrativním zájmenem *se* (8 výskytů, z toho v šesti případech stálo zájmeno v pozici komplementu postpozice), poté se substantivem *maa* (*maan sisään* – do země, 4 výskyty). Jako postpozice se ale tento tvar příliš často nevyskytuje.

4.4.4.4. Sisällä

Adessivní postpozice se vyskytla například se zájmenem *se* v genitivu singuláru *sen* (10 výskytů) a se vztažným zájmenem *joka* rovněž v genitivu singuláru *jonka* (4 výskyty) nebo plurálu *joiden* (3 výskyty). Poměrně častý je také výskyt s přivlastňovacím zájmenem a posesivním sufixem – např. *minun sisälläni* (4 výskyty), *hänen sisällään* (4 výskyty).

Jako kvaziadpozice se tento tvar vyskytuje například ve spojení *tuolla sisällä* (3 výskyty).

4.4.4.5. Sisältä

Pokud ablativní tvar zastává ve větě funkci adverbia, v subkorpusu se poji nejčastěji se slovesy *kuulua* (být slyšet, 14 výskytů) nebo *tulla* (přijít, 4 výskyty).

Jako postpozice stojí nejčastěji s komplementy v podobě zájmen *sen* (3 výskyty) a *jonka* (2 výskyty). Může se vyskytovat také jako kvaziadpozice, v subkorpusu ale není mnoho takových případů (*sisältä talosta* – 1 výskyt, *sisältä tuvasta* – 1 výskyt).

4.4.4.6. Sisälle

U allativního tvaru výrazně převažuje použití ve funkci adverbia. Jako adverbium se pojí například se slovesy *mennä* (24 výskytů), *lähteä* (odejít, 10 výskytů), *tulla* (9 výskytů) nebo *astua* (7 výskytů).

Poměrně často tento tvar v subkorpusu vystupuje ve funkci kvaziadpozice, např. *sisälle taloon* (5 výskytů), *autoon sisälle/sisälle autoon* (3 výskyty), *ikkunasta sisälle* (3 výskyty) nebo *sisälle keittiöön* (2 výskyty). Jako postpozice s genitivním komplementem se v subkorpusu vyskytuje velmi málo.

5. Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala použitím vybraných lokálních postpozic v současné finštině. Na základě korpusové analýzy jsem došla k závěru, že se v současné finštině používají všechny zvolené postpozice obsazující všech šest lokálních pádů. Mezi frekvencí jednotlivých postpozic jsou ale velké rozdíly. Zatímco některé postpozice (např. se základem *esi-*, *pää-*, *sisä-*, *väli-*, *ääri-*) se vyskytují ve všech šesti lokálních pádech, u jiných převládají buď vnitřní lokální pády (postpozice se základem *perä-*, *vieri-*), nebo vnější lokální pády (postpozice se základem *keski-*). U postpozic se základem *noja-* jsou frekvence všech lokálních pádů velmi nízké. Následující tabulka číslo 18 obsahuje přehled deseti nejfrekventovanějších postpozic v subkorpusu *Beletrie*. Přehled všech zkoumaných lokálních postpozic s jejich frekvencemi je uveden v příloze 3.

Postpozice	Frekvence
<i>edessä</i>	729
<i>eteen</i>	586
<i>päälle</i>	498
<i>vieressä</i>	317
<i>päällä</i>	268
<i>viereen</i>	261
<i>päässä</i>	189
<i>väliin</i>	172
<i>päästä</i>	171
<i>ääressä</i>	160

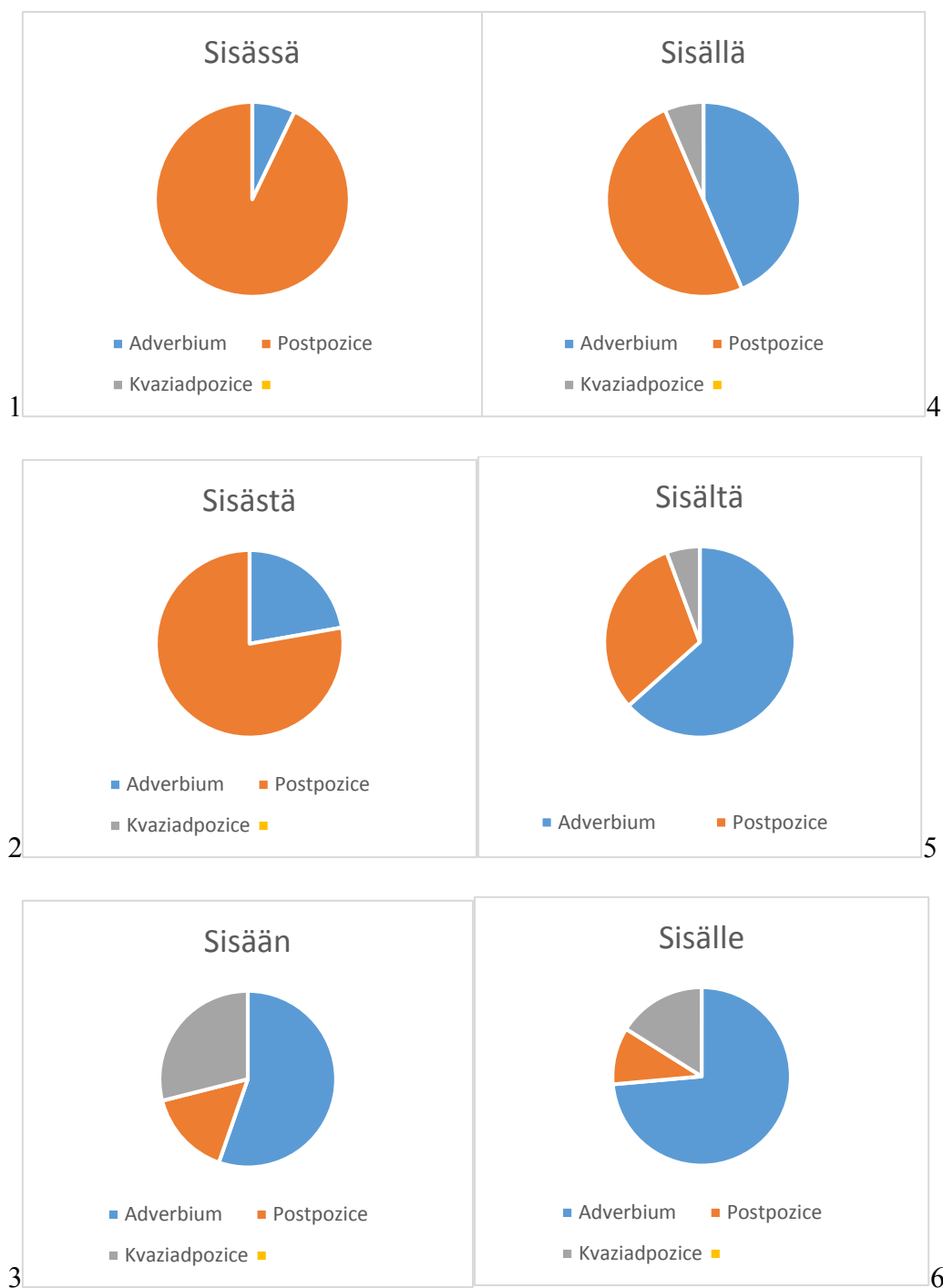
Tabulka 18: Deset nejfrekventovanějších postpozic v subkorpusu *Beletrie*

V další části jsem se podrobněji zabývala postpozicemi se slovním základem *sisä-*. Dospěla jsem k závěru, že tato postpozice není plně nahraditelná lokálními pádovými sufixy, přestože k nim má svým významem velmi blízko. V některých případech lze postpozice se základem *sisä-* nahradit lokálními pády, význam ale není úplně stejný.

Při nahrazování postpozice lokálním pádem nebo lokálního pádu postpozicí je potřeba dbát na použití správných lokálních pádů. Mezi postpozicemi *sisällä* a *sisässä*, které mají obě koncovku statického lokálního pádu, jsou totiž rozdíly jak ve významu, tak v použití. Stojí za pozornost, že rozdíl mezi postpozicemi s vnitřními a vnějšími lokálními pády není stejný jako rozdíl mezi pouhými lokálními pády u substantiv. Nejfrekventovanějšími postpozicemi se základem *sisä-* jsou ty s vnějšími lokálními pády a illativní *sisään*, naopak inessivní *sisässä* a zejména pak elativní *sisästä* se používají spíše okrajově. Důvodem nepříliš častého použití je jejich poměrně specifický význam, který výrazně zužuje výběr jejich komplementů. Nízká frekvence inessivu a elativu a naopak vysoká frekvence illativu jsou proto základem pro hypotézu, že vzniká smíšené paradigma ve skloňování této postpozice.

Následně jsem vyhledala jednotlivě všech šest postpozic v subkorpusu *Beletrie* a zjišťovala jsem, zda se v něm vyskytují spíše jako adverbia, postpozice s genitivním komplementem nebo jako tzv. kvaziadpozice s komplementem v lokálním pádu.

Výsledky korpusové analýzy potvrdily, že illativní tvar *sisään* má svým použitím mnohem blíže k trojici postpozic s koncovkami vnějších lokálních pádů než k těm s vnitřními. Postpozice v illativu a vnějších lokálních pádech se totiž častěji vyskytují jako adverbia nebo také jako kvaziadpozice. U postpozic v inessivu a elativu naopak výrazně převládá výskyt ve funkci postpozice. Jako adverbia se dvě posledně zmíněné postpozice vyskytly ve velmi malém počtu případů a jako kvaziadpozice ani jednou. Výskyty jednotlivých postpozic podle slovních druhů přehledně zobrazují následující grafy 1-6.

Grafy 1-6: Výskyt jednotlivých postpozic se základem sisä- podle slovních druhů v subkorpusu Beletrie

Postpozice se základem *sisä-* tedy nejsou v žádném případě v současném jazyce zbytečné. Svědčí o tom velká frekvence jejich používání.

Téma lokálních postpozic ale není touto prací zdaleka vyčerpáno. Lokální postpozice jsou velmi obsáhlou skupinou, jejíž podrobnější zkoumání by vyžadovalo mnohonásobně větší rozsah. Předmětem dalšího zkoumání by mohlo být například porovnání vyjadřování a vnímání lokality ve finštině a v češtině a způsoby překladu finských lokálních postpozic do češtiny nebo používání lokálních postpozic v rámci jiných sémantických skupin (jako postpozice temporální, kauzální atd.).

Seznam použitých zkratek

NOM nominativ

GEN genitiv

PAR partitiv

INE inessiv

ILL illativ

ABL ablativ

ELA elativ

ESS essiv

TRANS translativ

ABE abessiv

INS instruktiv

LAT lativ

KOM komitativ

S substantivum

PP adpozice

PRO zájmeno

A adjektivum

AD adverbium

V sloveso

INF infinitiv

POS.SUF posesivní sufix

ADVLI adverbiale

ATTR atribut

OBJ objekt

ES etymologický slovník *Suomen sanojen alkuperä*

KS *Kielitoimiston sanakirja*

Použitá literatura

- ALHO, IRJA – KAUPPINEN, ANNELI: *Käyttökielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2008
- FÁROVÁ, L. – VAVŘÍN, M.: Korpus *InterCorp* – finština, verze 11 z 19. 10. 2018. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2018. Dostupný z www: <http://www.korpus.cz>
- HAKULINEN, AULI – KARLSSON, FRED: *Nykysuomen lauseoppia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1988
- Kielitoimiston sanakirja*. Kotimaisten kielten keskus, Helsinki 2018. Dostupný z www: <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi>
- LINDROOS, HILKKA A.: *Finské postpozice*. 1. vydání, Praha: Univerzita Karlova, 1997
- OJUTKANGAS, KRISTA: „Mihin suomessa tarvitaan sisä-grammeja?“ In *Virittäjä* 112/3 (2008), str. 382-400.
- OJUTKANGAS, KRISTA – HUUMO, TUOMAS: „Mikä erottaa muodot *sisällä* ja *sisässä*? „Synonymymisten“ muotojen analyysi“, in *Sananjalka* 52. Suomen kielen seuran vuosikirja, 2010
- SALMI, HEIDI: Mikael Agricolan teosten kielen *sisä*-vartaloiset adpositiot. In *Virittäjä* 118/4 (2014), str. 473-500. Dostupné z www: <https://journal.fi/virittaja/article/view/4133>
- SIRO, PAAVO: *Suomen kielen lauseoppi*. Helsinki: Tietosanakirja, 1964
- Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1992. 3. díl R-Ö
- VILKUNA, MARIA: *Suomen lauseopin perusteet*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, 2000
- VISK – internetová verze gramatiky *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2004. Dostupná z www: <http://scripta.kotus.fi/visk>

Seznam příloh

- Příloha 1: Pády pojící se s adpozicemi ve finštině (VISK, § 701)
- Příloha 2: seznam děl zahrnutých v subkorpusu *Beletrie*
- Příloha 3: frekvence všech zkoumaných lokálních postpozic v subkorpusu *Beletrie*

Přílohy

Příloha 1

Pád a pozice komplementu	Příklad finsky	Překlad do češtiny
GEN + PP	<i>ministerin luona</i>	u ministra
GEN + PP ~ PP + GEN	<i>sormien läpi</i> <i>läpi sormien</i>	skrz prsty skrz prsty
GEN + PP ~ PP + PAR	<i>kylän keskellä</i> <i>keskellä kylää</i>	uprostřed vsi uprostřed vsi
GEN/PAR + PP ~ PP + PAR	<i>kylän/kylää lähellä</i> <i>lähellä kylää</i>	blízko vsi blízko vsi
PAR + PP	<i>meitä kohtaan</i>	vůči nám
PAR + PP ~ PP + PAR	<i>polkua pitkin</i> <i>pitkin polkua</i>	po stezce po stezce
GEN/PAR + PP ~ PP + GEN/PAR	<i>taloa ympäri</i> <i>ympäri taloa</i>	okolo domu okolo domu
PP + GEN ~ NOM/PAR + P	<i>sitten viime tiistain</i> <i>hetki sitten</i>	minulé úterý před chvílí
ILL	<i>tähän verrattuna,</i>	ve srovnání s tímto
ELA	<i>siitä huolimatta</i>	bez ohledu na to
ABL	<i>1900-luvulta lähtien</i>	počínaje 20. stoletím
NOM	<i>opettaja mukaan lukien</i>	včetně učitele

Pörlöha 2

Carlson, Kristina: *Herra Darwinin puutarhuri*

Hotakainen, Kari: *Ihmisen osa*
Iisakin kirkko
Jumalan sana
Juoksuhaudantie

Katz, Daniel: *Kun isoisa Suomeen hiihti*

Kauranen, Anja: *Ihon aika*
Sonja O. kävi täällä

Krohn, Leena: *Datura*

Lehtolainen, Leena: *Luminainen*

Linna, Väinö: *Täällä Pohjantähden alla 1*
Täällä Pohjantähden alla 2
Täällä Pohjantähden alla 3

Oksanen, Sofi: *Puhdistus*

Paasilinna, Arto: *Hurmaava joukkoitsemurha*
Jäniksen vuosi
Suloinen myrkynkeittäjä

Rönkä, Matti: *Tappajan näköinen mies*

Sahlberg, Asko: *Yhdyntä*

Salminen, Arto: *Paskateoria*

Sinisalo, Johanna: *Ennen päivänlaskua ei voi*

Tuomainen, Antti: *Parantaja*

Waltari, Mika: *Kuka murhasi rouva Skrofin*
Neljä päivänlaskua
Sinuhe egyptiläinen
Tanssi yli hautojen

Příloha 3

Postpozice	Frekvence
edessä	729
eteen	586
päälle	498
vieressä	317
päällä	268
viereen	261
päässä	171
väliin	172
päästä	171
ääressä	160
välissä	151
välillä	151
sisällä	116
päähän	112
perässä	110
välistä	108
perään	104
edestä	89
ääreen	84
sisään	80
edellä	76
varrella	66
päältä	52
vierestä	41
keskeltä	30
sisässä	30
varressa	30
sisälle	29
keskelle	27
äärellä	23
sisältä	22
varteen	22
välille	20
edelle	19
perästä	18
äärestä	17
vierellä	16

perällä	15
perälle	14
äärelle	11
nojalla	10
varrelle	8
vierelle	8
sisästä	7
varresta	7
nojaan	4
perältä	4
viereltä	4
varrelta	3
väliltä	3
ääreltä	3
edeltä	2
nojalle	2
nojalta	1
keskessä	0
keskestä	0
keskeen	0
nojassa	0
nojasta	0